

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 11. Fylke: Østfold.
 Tilleggsspørsmål nr. Herad: Rakkestad.
 Emne: Ymse attaatfor. Bygdelag:
 Oppskr. av: J.H.Olsen-Smedal. Gard:
 (adresse): Rakkestad. G.nr. Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Ymse attaatfor.I. Røtter.A. Forskjellige røtter.

1. Nu for tiden sanker en ikke røtter til for i Rakkestad. Det kan nok tenkes at det har vært gjort i eldre tider, men det er lite sannsynlig, og en har ikke noen tradisjon om det heller. I hvert fall har det ikke forekommet i det siste hundreaaret. Besetningene paa de fleste gaardene her i bygda har jo alltid vært forholdsvis store, saa den slags nødfor hadde vel monnet svært lite ogsaa.
2. Kvekerøtter er det desverre nok av her, men de er aldri blitt nyttet til for.
3. Under siste verdenskrig var det en mann her i bygda som brukte nøkkeroseplanter-ikke bare rota, men hele planten-til grisemat. Det er nok mulig at det var flere som gjorde likedan. Men en kan trygt si at det ikke har vært vanlig mat hverken for griser eller andre husdyr.

B. Bregner.

Bregnerøtter har visst aldri vært brukt som for her i bygda. Med unntak av einstape-ormestamp,

2
som den kalles her-er det lite bregner i Rakkestad.

II. Tang og tare.

Disse planter har ingen interesse her i bygda.

III. Annet fór av planter.

Før kunstengas tid og tildels senere ogsaa maatte jo folk sanke fór hvor de kunne finne det. Det var mest myrgras og lauv og i daarlige fóraar skav og bjørkeris. Erteriset er nok ogsaa blitt brukt.

IV. Hestemøkk.

1. Hestemøkk brukes ikke lenger som fór her, og den har sikkert ikke vært brukt i noen større utstrekning før heller. Men det hendte nok av og til i daarlige fóraar. Ja, det fortelles ogsaa at det var enkelte bønder som brukte hestemøkk i vanlige aar, da de mente at hestene ikke helt kunne utnytte næringsverdiene i fóret, saa en del ville bli igjen i møkka, og den næringen ville kyrne kunne utnytte.

Det ble ikke brukt hestemøkk som fór under den siste verdenskrigen, og det har nok ikke vært vanlig heller siden bøndene tok til aa dyrke kunsteng.

2. Saa vidt en vet, ble hestemøkka gitt til kyrne sammen med halmhakk og med litt mjøl paa; men det hendte nok at de fikk den uten noen tilsetning ogsaa.

3. Det er blitt fortalt at hestemøkk sammen med brenn-nesle, potetgras eller groblad er blitt brukt til grisemat. Det vanlige var vel aa koke denne blandingen. Plantene kunne være friske eller

3
tørre.

Det er nok ingen her i bygda som bruker hestemøkk til dyremat lenger, men de ovenfor nevnte planter brukes fremdeles til grisemat, -især var det ofte tilfelle under den siste verdenskrigen.

V. Sørpefor.

1. Med unntak av grisematen er det ingen som koker til dyra lenger. Det er nok de færreste som koker til grisen ogsaa. I saa tilfelle blir det gjort i bryggerhuset eller i kjøkkenet. Det var mer vanlig før enn nu.

Nu for tiden er de fleste fjøs og staller utstyrt med krybber hvori dyra faar føret sitt. Men i eldre tider da slike ikke fantes, ble sørpa satt opp i baasen i en ember. Embere var et sylindrisk kar av tre, som kunne romme en 100 liter. En av stavene var forlenget oppover og forsynt med et hol-et øre-til aa bære i.

Sørpa ble vanligvis ikke kokt, men mange brukte aa fukte den med varmt vann, f.eks. oppvaskvann fra kjøkkenet. Einerlaag-vann kokt paa einerbarble ofte brukt til aa fukte sørpa med, -vel nærmest for aa sette smak paa den.

2. Det vanlige sørpefor nu for tiden bestaar av halmhakkels eller agner, fuktet med vann og med litt mjøl paa. Høyet og i tilfelle lauvet blir gjerne nyttet som tørfor. Korn blir bare brukt til hestene, som faar det tørt. Det vanlige mjølet er avfallsmjøl og kraftfor. I eldre tider var det ofte bare griser og kalver som fikk mjøl. Mjøl gis bare til griser og kalver-ikke til voksne dyr.

- 4
3. Sørpa blir for det meste gitt kald. Varm sørpe er det nesten ingen som bruker lenger.
 4. Rognebær er aldri blitt nyttet til for her i bygda. Det har nok hendt at en eller annen har brukt dem som hønsefôr, men det har ikke vært vanlig.
 5. Drank har aldri vært nyttet som for her, da det ikke finnes noen brennerier her i nærheten.
 6. Mask nyttes ikke i noen større utstrekning.
 7. Før var det meget alminnelig aa koke laag paa høymo og tørkede potetstilker. Den kokte massen ble gjerne gitt dyra sammen med sørpeforet. Det var ogsaa noen som silte vannet fra og brukte det til drikke til dyra-kanskje med litt mjøl til, hvis en hadde god raad. Men nu er det faa som vil ha det bryderiet.

VI. Fiskeavfall.

Av lett forstaaelige grunner blir ikke fiskeavfall nyttet som for her i bygda.

1936
NORSK ETNOLOGISK GRANSKING
adr. NORSK FOLKEMUSEUM
BYGDØY